

PARÇALANMIŞ AİLEYE MENSUP LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYALLEŞMESİNDE SPORUN ETKİSİ¹

THE IMPACT OF SPORTS ON THE SOCIALIZING OF HIGH SCHOOL STUDENT WITH BROKEN FAMILIES

Metin KILIÇ² - Ahmet ARSLAN³

Öz

Spor, hem bireysel hem de takım olarak yapıldığında bireylerin kişisel becerilerini ortaya çıkardığı gibi grup içi birlik, beraberlik ve dayanışmayı sağladığından, bireylerin sosyalleşmesinde önemli bir faktör olarak gösterilmektedir. Bu çalışma, dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan parçalanmış aileye mensup lise çağı gençliğinin sosyalleşmesine sporun nasıl bir etkisinin olduğunu, spor yapmayan parçalanmış aileye mensup lise çağı gençliği ile karşılaştırarak ortaya koymayı amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemiyle Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde eğitim-öğretim gören parçalanmış aileye mensup spor yapan ve yapmayan 28 (14 spor yapan, 14 spor yapmayan) lise öğrencisiyle görüşmeler yapılmıştır. Parçalanmış aileye mensup spor yapan ve spor yapmayan gençlerin serbest zaman pratiklerine etki eden unsurlar tespit edilmiş ve araştırma sonucunda: gençlerin sorumluluk alma, yalnızlıktan kurtulma, özgüven, etkin iletişim, statü ve prestij kazanmalarında sporun nasıl bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Dezavantajlı gruplar, Gençlik, Spor, Sosyalleşme

Abstract

Sports activities are regarded as significant factors of socializing processes since they can be done both individually and in teams as well and help individuals to discover their own abilities and capabilities in addition to encouraging and providing solidarity, unity and integrity within a group. This study aims to demonstrate the effects of sports on the socializing processes of disadvantaged teenagers with broken families by comparing them to peers who come from similar backgrounds but do not do any kinds of sports at all. We employed a qualitative research method for our study and interviewed 28 adolescents at high school with broken families. However, only half of them were involved in sports activities. Initially we determined all elements that affect both sport doing and not doing youngsters and then tried to identify by teenagers how sports activities influence the processes of taking responsibility, getting rid of solitude, effective communication, status as well as earning respectability.

Keywords: Family, Disadvantaged groups, Youth, Sports, Socialization

¹ Bu çalışma 2015 yılında Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde kabul edilen “*Dezavantajlı Gruplar Bağlamında Lise Çağı Gençliğinin Sosyalleşmesinde Sporun Etkisi*” adlı yayımlanmamış Yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Dr.Öğr.Üyesi, Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, metinkilic@duzce.edu.tr

³ Doktora Öğrencisi, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Öğrencisi, ahmetarslan82@gmail.com

1. GİRİŞ

En eski ve tarihsel olarak insani kurumların en önemlisi olan (Nisbet, 2000) ailenin bugünkünden daha “risk altında” olduğu görülmemiştir (Smith, 1997, s. 39). Bugünün toplumunda ailenin ne olduğunu tanımlamak zor olsa da, hiçbir toplumda alternatif kabul etmeyen ve temel kurum olan aile; nesli sürdürme, çocukları sosyalleştirme, psikolojik ve biyolojik tatmin, üyelerinin bir bütün halinde ekonomik faaliyetlere katılması ve kültür naklini sağlamada etkilidir (Yalvaç, 2000, s. 10). Ailenin temel fonksiyonlarını yerine getirmede kuşkusuz, ailenin bütünlüğüne ihtiyaç vardır. Değişen aile yapısı ve formunun getirdiği problemlere işaret ederken, boşanma oranlarının da günümüzde oldukça arttığı gözlenmektedir (TUIK, 2016). Tekrar evlenme ve tekrar boşanma oranları hesaba katıldığında, aileler, ayrılma ve boşanmayla birlikte toplumun parçası olmaya devam etmektedir.

Boşanmayla birlikte yeniden şekillenen ailede en çok olumsuz etkilenen gençlerdir. Çünkü gençlik akışkan bağımlılıktan bağımsızlığa geçişin olduğu ve birçok olayın yaşandığı bir dönemdir (BM, 2016). İnsanın hayat sürecinin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutu ile önemli bir dönemini yoğun olarak içeren gençlik dönemi, insanın bedensel, ruhsal, sosyal gelişmesinde ve kişiliğinin oluşmasında hassas bir süreci kapsar (Bayhan, 2003, s. 16; Kılıç, 2016, s. 33). Yapılan araştırmalarda kritik önem taşıyan bu yaş grubunda ailenin, okulun ve çevrenin etkilerinin olduğu sosyalleşme süreci kişiliğin oluşmasına, içinde yaşadığı toplumda yer edinme ve rol alma çabasına yöneliktir (Arslantürk ve Amman, 2013; Kılıç, 2014; Şener, 2012). Ebeveynleriyle birlikte yaşarken sosyal gelişmesinde zengin bir ortama sahip olan, rol modeli olan ebeveyniyle aynı ortamı paylaşan çocuk, ebeveynlerinin boşanmasının akabinde bu zengin ortamdan mahrum kalmaktadır. Ebeveynlerinden birinden uzaklaşmayla beraber çocuğun bu ortamı dağılmakta, boşluğa düşmekte ve bu durumda günlük yaşantısını etkilemektedir (Kahraman, 2016, s. 44)

Ebeveynleri boşanmış gençlere yönelik yapılan boylamsal çalışmalar genelleştirildiğinde, gençlerin hayatlarının merkezine boşanma olgusunu koydukları gözlenmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda ebeveynleri boşanmış çocuklarda ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre; okuldan ayrılmada artış, yüksek oranda ergenlikte hamile kalma ve daha düşük istihdam edilme gibi patolojik durumlar görülmektedir (Wallerstein and Kelly, 1979; McLanahan and Sandefur, 1994). Araştırmacılar, ilerleyen süreçlerde boşanmış ailelere mensup gençlerin yetişkinliğe kadar olumsuz etkiler yaşadığını, evlilik ve aile kurma konusunda endişeli olduklarını ve erken yaşta alkol alma, cinsel ilişki ve hap kullandıklarını gözlemlemiştir (Wallerstein and Lewis, 1998).

Bu açıdan parçalanmış aileye mensup gençlerin toplumsal yaşamda rol alma çabaları her hangi bir destek ya da yönlendirme olmadığı taktirde sağlıklı ailede büyüyen gençlerle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür (Karakuş, 2003; Şentürk, 2012). Ailesinin iyi ya da kötü yapısından, sosyal çevrenin pozitif ya da negatif etkisinden sonra genç, okul hayatıyla tanışmaktadır. Okul dönemi içinde, gencin yanlış yönlendirilmesi ve çevre şartlarının olumsuz etkilerine bağlı olarak suçluluk davranışı gösterebileceği düşünülebilir. Gençlerin sosyalleşme sürecinde en önemli ortam olan okul, aileden ayrıldıkları ve gerçek anlamıyla kendilerini toplumun bir parçası olarak gördükleri ilk basamak olarak görülmektedir. İçinde bulunduğu ortamlar iyi olarak atfedilirse gencin hangi ülkede olursa olsun okul hayatına rahat bir şekilde adapte olması söz konusudur. Parçalanmış aileye sahip olursa bu uyum süreci oldukça zor olacak belki de mevcut yapıya zarar verecektir (Tekin ve Kılıç, 2010, s. 121-122).

Bu zararı minimize etmek için okullarda, gençlere verilen ders eğitiminin dışında, onların sosyalleşmesi ve kişilik yapılarının oluşmasında etken olan ders dışı etkinlikler için ilgili alanların yaratılması şarttır. Kapalı ve açık spor salonları, yüzme havuzu, kütüphane,

sinema, tiyatro alanları, eğlence alanları gibi alanlar gençlerin eğitim ve gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek alanlardan sadece bir kısmıdır (Kılıç ve Şener, 2013, s. 221). Bu alanların etkin olarak kullanılıp benliğin sunumunda çeşitli ritüelleri içerisinde barındıran spor (Kılıç, 2015) sayesinde parçalanmış aileye mensup gençlerin dezavantajlarının ne oranda azalıp-azalmadığı araştırmada analiz edilmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli: parçalanmış aileye mensup gençler dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldıkları ve derinlemesine bilgi almak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemine bağlı olarak yerinden kuram stratejisiyle yapılan bu çalışmanın amacı, dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan parçalanmış aileye mensup lise çağı gençliğinin sosyalleşmesinde spor yapmanın rolünü, spor yapmayan parçalanmış aileye mensup lise çağındaki gençlerle karşılaştırarak ortaya koymaktır.

2.2. Evren ve örneklem: Araştırmanın evrenini Sakarya/Adapazarı'nda X Anadolu Lisesinde okuyan 32 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 28 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın başarıya ulaşması için örneklem sistematik (14 spor yapan, 14 spor yapmayan öğrenci ve spor yapan öğrencilerin 7'si kadın, 7'si erkek öğrenci, spor yapmayanların 7'si kadın, 7'si erkek öğrencidir) olarak seçilmiştir. Araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve sınırlı sayıda olan evrenin deşifre edilmemesi için ilgili okulun adı verilmekten imtina ile kaçınılmıştır.

2.3. Veri toplama aracı ve verilerin toplanması: araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilmiş mülakat formu ile toplanmıştır. Bu süreçte;

- ✓ İlgili literatür incelenmiş
- ✓ Görüşme formu, görüşme yapılacak bireylerin sosyo-demografik özellikleri, spor ve spora yönelik konular (spora başlama, spora yönelme ve yönlendirilme) ile spor yapmayanların günlük yaptıkları aktivitelerini derinlemesine inceleyecek sorular hazırlanmıştır.
- ✓ Konu ile ilgili uzman görüşü alınmış, gerekli düzenlemeler yapılarak form yeniden yapılandırılmıştır.

Görüşmeler ASUS marka dijital ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Çalışma ile ilgili izin sürecini takiben;

- ✓ Araştırma kapsamında bulunan öğrencilerin okul müdürlüğüne izin yazısı yazılmıştır.
- ✓ Bu görüş kapsamında okul idaresi tarafından İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden sözlü izin alınmıştır.
- ✓ Araştırmacı görüşmelere şubat ayının 2. haftası (2014-2015 eğitim-öğretim yılı 2. dönem başlangıcı) başlayarak, nisan ayının sonuna kadar haftada 2 saat beden eğitimi ve spor ders saatlerinde, okulun toplantı ve seminer salonlarında karşılıklı görüşme gerçekleştirmiştir. Toplamda 24 saat süren görüşmelerde derinlemesine ve ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Görüşme kapsamında öğrencilerin sosyal yaşantıları kendilerinden yani birincil kişiden dinleme imkânı doğmuştur.
- ✓ Araştırma esnasında öğrencilere herhangi bir zorlama yapılmamış ve araştırma gönüllük esaslarına dayanılarak samimi bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Uygulama esnasında görüşme yapılan ortam, öğrencilerin psikolojik durumlarını olumsuz etkileyecek ısı, ışık, ses gibi olumsuzluğa sebebiyet verecek unsurlardan arındırılmıştır.
- ✓ Görüşmelerden elde edilen kayıtlar, görüşmenin yapıldığı gün içerisinde ses dosyaları olarak bilgisayara aktarılmış ve konuşmalar araştırmacı

tarafından defalarca dinlenerek analiz edilmiştir. Analiz sürecinde konuşmalar ses kayıt cihazından bilgisayarda word metinlerine dönüştürülmüştür. Örneklemin deşifre edilmemesi için isimleri kullanılmaktan kaçınılmış ve kişileri tanımlayıcı kodlar verilmiştir.

2.4. Verilerin analizi: veriler analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Burada temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve kavramlardan hareketle kategoriler oluşturup sonrasında ana temalara ulaşabilmektir. Kavramlardan elde edilen temalara ulaşırken mantıklı bir düzenleme gerektiğinden nitel araştırmanın 4 temel aşamasına dikkat edilerek analiz yapılmıştır.

- ✓ Verilerin kodlanarak kavramlaştırılması
- ✓ Kavramlardan kategoriler oluşturulması
- ✓ Kategorilerden temaların oluşturulması
- ✓ Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Kılıç, 2012)

2.5. Geçerlik ve güvenirlik: araştırma nitel çalışma olduğundan geçerlik ve güvenirlik aşamasında bazı tedbirler alınmıştır. Bunun için;

- ✓ Görüşmeler birincil kişi (öğrencilerin kendisi) tarafından alınmış ve araştırmacı görüşmecilerden aldığı bilgilere kendi yorumunu katmamıştır.
- ✓ İlgili mülakat formu hazırlanırken uzman kişilere danışılarak form hazırlanmıştır.
- ✓ Öğrencilerin söylemlerinden hareketle ilgili metinler oluşturulmuştur.
- ✓ Araştırma kapsamına alınan öğrencilere çalışmanın önemi ve hassasiyeti hakkında ön bilgi verildikten sonra uygulamaya geçilmiştir.
- ✓ Bireylerden alınan veriler kayıt altına alınmış ve ilgili kayıtların sanal ortamda ya da herhangi bir şekilde kişileri deşifre edici bir şekilde yayınlanmayacağına dair teminat verilmiştir.
- ✓ Görüşmenin samimi bir ortamda gerçekleşmesi sağlanmış ve görüşmeler sadece araştırmacı-görüşmeci arasında yapılmıştır.

Araştırmada spor yapan ve spor yapmayan bireyler aşağıdaki örnek açıklamada belirtilen kodlarla gösterilmiştir.

Örnek “.....” Spor yapan erkek... SYE ve Spor yapan Kadın.... SYK”

“Sporla Uğraşmayan Erkek.... SUE ve Sporla Uğraşmayan Kadın... SUK”

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Tablo 1: Temalar ve içerikleri

Tema 1: Birey, aile ve yakın çevre ilişkisi	
Kategori 1: bireysel durumlar	Kategori 2: toplumsal durumlar
Psikolojik çöküntü Üzüntü Yalnızlık	Önyargılar İletişimsizlik Çekingenlik
Tema 2: Birey ve spor ilişkisi	
Kategori 1: spor yapan dezavantajlı aile çocukları	Kategori 2: spor yapmayan dezavantajlı aile çocukları
Bireysel sporlar Takım sporları	Film, dizi Müzik Bilgisayar oyunu Gezi Alış-veriş
Tema 3: Sporun parçalanmış aile çocuklarında sosyalleşmeye etkisi	

Kategori 1: sporun birey üzerindeki etkileri	Kategori 2: spor sayesinde elde edilen kazanımlar
Mutlu olma Özgüven Sorumluluk alma Aktif rol alma Yalnızlıktan kurtulma	Arkadaş çevresi Statü Prestij Ekonomik katkı Etkili iletişim

Tablo 1’de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ifadelerinden hareketle 3 tema oluşturulmuştur. Burada öğrencilerin ebeveynlerinin ayrılma nedenlerinden kaynaklanan (tema 1 ve kategorileri) olumsuzluklar ve bu olumsuzlukların birey üzerinde bıraktığı bireysel durumlar ve toplumsal durumlar (yakın çevresi, arkadaş çevresinden gelen tepkiler, olumsuz tutum ve davranışlar) ile spor yapan ve spor yapmayan öğrencilerin uğraştıkları spor dalları (bireysel ve takım sporları) ve sosyal aktivitelerini içeren (tema 2 ve kategorileri) unsurlar kavramsallaştırılmıştır. Son olarak Tablo 1’de sporun bireyler üzerinde olumlu etkileri ile sosyal kazanımları tema 3 altında analiz edilmiştir.

Tablo 2. Parçalanmış aileye mensup spor yapan öğrenciler ve sosyo-demografik özellikleri

Sporla uğraşan	Yaş	Sınıf	Aile durumu	Kardeş sayısı	Ekonomik durumu	İkamet durumu	İlgilendiği spor dalı
SUE 1	18	3	2 yıldır ayrı	3	Orta	Anne ile kalıyor	Futbol
SUE 2	17	3	3 yıldır ayrı	2	Orta	Anne ile kalıyor	Futbol
SUE 3	18	4	2 yıldır ayrı	3	Orta	Anne ile kalıyor	Futbol
SUE 4	17	3	2 yıldır ayrı	3	Orta	Amcasında kalıyor	Bocce
SUE 5	15	1	6 yıldır ayrı	Yok	Orta	Anne ile kalıyor	Güreş
SUE 6	16	2	3 yıldır ayrı	2	Orta	Anne ile kalıyor	Hentbol
SUE 7	18	4	3 yıldır ayrı	4	Yüksek	Yurt	Tenis
SUK 1	16	2	2 yıldır ayrı	3	Orta	Anne ile kalıyor	Hentbol
SUK 2	18	4	2 yıldır ayrı	2	Yüksek	Anne ile kalıyor	Kickboks
SUK 3	18	4	1 yıldır ayrı	2	Orta	Baba ile kalıyor	Futbol
SUK 4	18	4	1 yıldır ayrı	2	Orta	Babası ile kalıyor	Hentbol
SUK 5	16	2	3 yıldır ayrı	3	Yüksek	Anne ile kalıyor	Yüzme
SUK 6	16	2	2 yıldır ayrı	3	Yüksek	Anne ile kalıyor	Yüzme
SUK 7	16	2	3 yıldır ayrı	Yok	Orta	Anne ile kalıyor	Tenis

Araştırmaya katılan spor yapan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri; yaş, okudukları sınıf, ikamet durumları, gelir düzeyleri, anne-babanın ayrılma süresi ve uğraştıkları spor dalına Tablo 2’de yer verilmiştir. Bu öğrencileri ifadelerinden hareketle, anne eğitim durumları ve meslek hayatlarına bakıldığında; annesi ilköğretim mezunu 6 kişi, orta okul mezunu 3 kişi, lise mezunu 1 kişi, üniversite mezunu 4 kişi ve bu annelerin 5’i ev hanımı, 3’ü değişik sektörlerde işçi, 1’i emekli, 1’i doktor, 1’i antrenör, 1’i kuaför, 1’i öğretmen ve 1’i de avukattır. Baba eğitim durumları ve mesleklerine bakıldığında ise; babası ilköğretim mezunu 3 kişi, ortaokul mezunu 2 kişi, lise mezunu 3 kişi, üniversite mezunu 6 kişi ve bu babaların 4’ü değişik sektörlerde işçi, 2’si mühendis, 1’i doktor, 1’i mimar, 1’i emekli, 1’i savcı, 1’i antrenör, 1’i öğretmen ve 3’ü esnaftır. Ayrıca öğrencilerin ikamet ettikleri evlerin 8’i müstakil, 5’i apartman dairesi olup, bir öğrenci de kendi isteğiyle yurttadır.

Tablo 3: Parçalanmış aileye mensup sporla uğraşmayan öğrenciler ve sosyo-demografik özellikleri

Spor yapmayan	Yaş	Sınıf	Aile durumu	Kardeş sayısı	Ekonomik durum	İkamet durumu	Sosyal aktivite
SYE 1	18	4	1 yıldır ayrı	3	Orta	Anne ile kalıyor	Aksiyon ve şiddet içerikli film izleme, gece gezileri,
SYE 2	15	1	1 yıldır ayrı	2	Orta	Anne ile kalıyor	Bilgisayar oyunları, hafta sonu gezileri, şiddet içerikli filmler izleme,
SYE 3	18	4	2 yıldır ayrı	3	Orta	Dedesi ile kalıyor	Müzik dinleme, gitar çalma, alış-veriş yapma
SYE 4	17	3	8 aydır ayrı	3	Orta	Babası ile kalıyor	Balık tutma, bilgisayar oyunları, şiddet içerikli diziler
SYE 5	18	4	3 yıldır ayrı	2	Orta	Annesi ile kalıyor	Kart oyunları, bilgisayar oyunları, müzik dinleme
SYE 6	18	4	2 yıldır ayrı	2	Orta	Babası ile kalıyor	Aksiyon filmleri izleme, canlı müzik dinleme, balık tutma
SYE 7	15	1	Annesi ölü	Yok	Düşük	Babası ile kalıyor	Günlük tutma, müzik dinleme,
SYK 1	18	4	2 yıldır ayrı	2	Yüksek	Annesi ile kalıyor	Yürüyüş yapma, alış-veriş yapma,
SYK 2	18	4	2 yıldır ayrı	3	Orta	Annesi ile kalıyor	Romantik ve aşk filmleri izleme, alış-veriş yapma
SYK 3	17	3	4 yıldır ayrı	5	Düşük	Annesi ile kalıyor	Gezi, televizyon izleme
SYK 4	17	3	2 yıldır ayrı	Yok	Orta	Kuzenleriyle kalıyor	Gezi, güzellik salonlarında vakit harcamak, alış-veriş
SYK 5	18	4	3 yıldır ayrı	3	Orta	Dedesi ile kalıyor	Müzik dinleme, gezi
SYK 6	16	2	2 yıldır ayrı	Yok	Orta	Annesi ile kalıyor	Doğa yürüyüşleri, alış-veriş yapma
SYK 7	16	1	2 yıldır ayrı	3	Orta	Annesi ile kalıyor	Müzik dinleme, alış-veriş yapma

Araştırmaya katılan spor yapmayan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri; yaş, okudukları sınıf, ikamet durumları, gelir düzeyleri, anne-babanın ayrılma süresi ve kendilerini mutlu hissettikleri sosyal aktivitelerine Tablo 3’de yer verilmiştir. Bu öğrencileri ifadelerinden hareketle, anne eğitim durumları ve meslek hayatlarına bakıldığında; annesi ilköğretim mezunu 4 kişi, ortaokul mezunu 2 kişi, lise mezunu 6 kişi, üniversite mezunu 2 kişi ve bu annelerin 5’i ev hanımı, 2’si işçi, 2’si kuaför, 2’si tasarımcı, 1’i muhasebeci ve 1’i de hemşiredir. Baba eğitim durumları ve mesleklerine bakıldığında ise; babası ilköğretim mezunu 2 kişi, ortaokul mezunu 2 kişi, lise mezunu 4 kişi, üniversite mezunu 6 kişi ve bu babaların 2’si işçi, 1’i mühendis, 1’i doktor, 2’si emekli, 3’ü öğretmen, 1’i bankacı ve 4’ü esnaftır. Ayrıca öğrencilerin ikamet ettikleri evlerin 6’sı müstakil, 8’i apartman dairesidir.

Tablo 4: Sporla uğraşan parçalanmış aileye mensup öğrencilerin spor yaparak elde ettikleri kazanımlar

Sporla uğraşan	Mutlu olma	Özgüven	Sorumluluk alma	Aktif rol alma	Yalnızlıktan kurtulma	Arkadaş çevresi	Statü	Etkili iletişim
SUE 1	X	X	X	X	X	X	X	X
SUE 2		X		X	X	X	X	X
SUE 3	X	X	X				X	X
SUE 4	X		X	X	X	X		
SUE 5	X		X	X			X	X
SUE 6	X	X	X	X	X	X		
SUE 7	X	X	X	X	X	X	X	X
SUK 1	X			X	X	X	X	X
SUK 2	X	X	X	X	X	X		
SUK 3	X		X		X	X	X	X
SUK 4		X	X	X	X	X	X	X
SUK 5	X	X		X		X	X	X
SUK 6	X		X	X	X	X		
SUK 7	X	X	X	X	X		X	

Spor yapan bütün öğrencilerin spor sayesinde kazandıkları olumlu davranışlar ve sosyalleşme süreçleri Tablo 4’ de görülmektedir. Sporla uğraşan örneklemelerin söylemlerinden hareketle mutlu olma, özgüven, sorumluluk alma, aktif rol alma, yalnızlıktan kurtulma, arkadaş çevresi, statü ve etkili iletişim gibi ortak kavramlara ulaşılmıştır. Spor sayesinde öğrencilerin birden çok unsuru bir arada elde etmeleri gençler üzerinde sporun pozitif etkilerini ortaya koymaktadır.

511

Tablo 5: Spor yapmayan parçalanmış aileye mensup öğrencilerin elde ettiği kazanımlar

Spor yapmayan	Mutlu olma	Özgüven	Sorumluluk alma	Aktif rol alma	Yalnızlıktan kurtulma	Arkadaş çevresi	Statü	Etkili iletişim
SYE 1	X					X		
SYE 2						X		
SYE 3	X					X		
SYE 4						X		
SYE 5						X		
SYE 6					X			
SYE 7	X							
SYK 1	X					X		
SYK 2					X	X		
SYK 3			X			X		
SYK 4					X	X		
SYK 5	X					X		
SYK 6			X			X		
SYK 7	X					X		

Görüşmelerde spor yapmayan öğrencilerin söylemleri üzerinden, spor yapan öğrencilerin elde ettiği kazanımlar Tablo 5’de kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. Cinsiyet farkı gözetmeksizin spor yapmayan öğrencilerin ortak kazanımlarının sadece arkadaş çevresinde şekillendiği gözükmemektedir. Mutlu olma, sorumluluk alma, yalnızlıktan kurtulma

durumlarının sınırlı sayıda olması söz konusu iken, özgüven, aktif rol alma, statü ve etkili iletişim sağlamanın söz konusu olmadığı tabloda görülmektedir.

Tablo 6: Spor yapmayan parçalanmış aileye mensup öğrencilerin serbest zaman pratikleri

Spor yapmayan	Dizi-film izleme	Gezme (gece, hafta sonları)	Alış-veriş yapma	Bilgisayar oyunları	Müzik dinleme	Yalnız kalma	Balık tutma	Kahvehane, kafe, oyun salonları	Sinema
SYE 1	X	X			X	X		X	
SYE 2		X	X	X				X	X
SYE 3		X	X		X				
SYE 4	X	X		X	X		X		
SYE 5		X		X				X	
SYE 6	X				X	X	X	X	
SYE 7		X		X	X	X		X	X
SYK 1	X	X	X		X	X			X
SYK 2	X	X			X				
SYK 3	X		X		X				
SYK 4		X	X			X			X
SYK 5	X	X			X				
SYK 6	X	X	X		X	X			
SYK 7			X		X				

Tablo 6’da spor yapmayan parçalanmış aileye mensup gençlerin serbest zaman değerlendirme biçimleri verilmiştir. Çoğunlukla öğrencilerin dizi film izleme, gezme ve müzik dinleme etkinlikleriyle zamanlarını doldurdıkları görülmektedir. Serbest zamanlarında yaşam kalitesini artırıcı sinema, balık tutma gibi etkinliklere katılımların sınırlı sayıda olduğu gözlenmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında düşünüldüğünde serbest zaman pratiklerinin cinsiyete göre şekillendiği görülmektedir. Dizi, film izlemek gibi aktiviteler genellenebilirken, kahvehaneye gitmek, bilgisayar oyunu oynamak gibi aktivitelerin daha çok erkek öğrenciler tarafından tercih edilmesi, alış-veriş yapmak gibi aktivitelerin daha çok kız öğrenciler tarafından tercih edilmesi söz konusudur.

512

Tablo 7: Spor yapan parçalanmış aileye mensup öğrencilerin serbest zaman pratikleri

Sporla uğraşan	Dizi-film izleme	Gezme (hafta sonları)	Alış-veriş yapma	Bilgisayar oyunları	Müzik dinleme	Kitap okuma	Kahvehane, kafe, oyun salonları	Sinema
SUE1			X					
SUE2		X				X		X
SUE3		X			X		X	
SUE4		X	X					X
SUE5							X	
SUE6	X				X	X		
SUE7		X	X					X
SUK1		X	X					
SUK2					X	X	X	X
SUK3		X				X		
SUK4			X	X				X
SUK5			X		X			
SUK6		X			X	X	X	X
SUK7	X	X	X		X			

Spor yapan parçalanmış aileye mensup öğrencilerin serbest zaman değerlendirme şekilleri Tablo 7’de verilmiştir. Öğrencilerin söylemlerinden elde edilen analizlerde dizi film izlemek, bilgisayar oyunu gibi aktivitelerin, spor yapmayan öğrencilere göre daha düşük seviyede olduğu gözlenmektedir. Gezme aktivitelerinin yoğunlukla hafta sonları ve antrenmanların olmadığı zamanlarda yapıldığı tespit edilmiştir. Yine spor yapan örneklerin söylemlerinden hareketle kahvehane ve oyun salonu kültürünün olmadığı yoğunlukla arkadaşlarla birlikte kafe de vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Sporla uğraşmayan öğrencilerden farklı olarak sporla uğraşan gençlerin bir kısmının serbest zamanlarında kitap okudukları da Tablo 7’de görülmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Gençlik döneminde sağlıklı bir kişilik gelişimi için gençlere tanınan imkânlarla, özgüvenlerini artırıcı olumlu yaklaşımlara, evde ve okulda sunulan pozitif etkileşim ortamına ihtiyaç vardır. Bu imkânlardan sağlıklı bir aileye sahip olan gençler gibi parçalanmış aileye mensup gençler de yeterince yararlanmalıdır. Özellikle de ailelerin bu konuda çok hassas davranmaları gerekir. Çünkü parçalanmış ailelerde ebeveynler her ne kadar ayrı olsalar da, ani değişim ve dönüşümlerin yaşandığı gençlik döneminde, anne babanın desteğini yanlarında hissettikleri sürece gençlerin özgüvenlerinin artması ve yaptıkları işte daha başarılı olmaları söz konusudur. Bu destek yeterince olmadığı takdirde çeşitli olumsuzluklar beklenilenden daha fazla yaşanmaktadır.

Lise çağı gençliği diye tabir ettiğimiz gençler ergenlik döneminin sancılı sürecini tam olarak atlatamadıklarında bocalama süreci yaşayabilmektedirler. Bu durum onların zaman zaman hata yapmalarına yol açabilmektedir. Ailesini yanında görmeyen genç bunu daha çabuk hissetmekte ve çevresiyle yoğun bir iletişim sorunu yaşamaktadır. Bu iletişim sorunu onların akranlarıyla ilişkilerinde olumsuzluklara neden olabildiği gibi, okul ortamında da istenilen başarıyı gösterememelerine neden olmaktadır.

513

Araştırmada temalardan hareketle, spor yapan ve yapmayan gençlerin ebeveynlerinin boşanmalarının nedenlerinin; şiddetli geçimsizlik, kavga, gürültü, kargaşa, şiddet, aldatma gibi unsurlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu olumsuzluklardan gençler uzun vadede ebeveynlerinden daha çok etkilenmektedirler. Anne babalarının boşanma süreçleri göz önünde bulundurulduğunda, boşanma süreçleri çoğunlukla 1-2 yıl arasındaki yakın bir zaman dilimini kapsadığı için gençler üzerinde olumsuz etkileri de oldukça fazladır. Bu durumla ilgili gerek arkadaş ortamlarında gerekse çevreden gelen ön yargılara ve olumsuz söylemlere araştırmaya katılan gençlerin pek aldırış etmediklerini ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Ancak her ne kadar ön yargılardan etkilenmediklerini ifade etseler de genel olarak bu durumun gençleri yalnızlığa sevk ettiği, çekingen bir yapıya büründürdüğü, iletişim kopukluğu yaşattığı ve sosyal hayattan soğuttuğu gözlemlenmiştir. Araştırmada gençlerin ebeveynlerinin ayrılımlarından kaynaklı yalnızlık, uyumsuzluk, çekingenlik, özgüven eksikliği, psikolojik çöküntü gibi olumsuzluklar yaşadıkları ve bu olumsuzluklarla baş etmek için çeşitli serbest zaman aktivitelerine ve spora yöneldikleri görülmektedir.

İlk olarak, sporla uğraşmayan gençlerin kendilerini sıkıntı ve gerginliklerden arındırmak için değişik aktivitelerle uğraştıkları görülmektedir. Spor yapmayan SYE 1, SYE 2, SYE 3, SYE 5, SYE 6 kodlu gençlerin serbest zamanlarını şiddet içerikli programları, dizileri, filmleri izleyerek geçirdikleri tespit edilmiştir. Özellikle silah, çatışma, mafya ve derin devlet konularını içeren dizilerin sıklıkla izlendiği söylemlerinden çıkarılmaktadır. Ayrıca sporla uğraşmayan gençlerin birçoğunun kendilerini sürekli yalnız hissetme, hayattan zevk almama, hiçbir şey yapmak istememe ve kardeşlerine karşı istemsiz olarak sorumluluk alma gibi olumsuzlukları da yaşadıkları ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu gençler zaman zaman arkadaşlarıyla bir araya gelip alış-veriş yapma, sohbet etme, şarkı söyleme, eğlenceli

vakit geçirme gibi aktiviteleri gerçekleştirdiklerini söylemektedirler. Bu durumları her ne kadar dile getirirler de aslında iç dünyalarında yalnızlığın ve psikolojik çöküntülerin olduğu görülmektedir. Çünkü spor yapmayan 14 gencin sadece 3'ünün (SYK 2, SYK 4, SYE 6) serbest zaman kazanımlarının “yalnızlıktan kurtulma”, 2'sinin (SYK 3 ve SYK 6) “sorumluluk alma” olduğunu belirtmesine rağmen hiçbirinin yeterince özgüven kazanamadıkları ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet bağlamında düşünüldüğünde, araştırmada sporla uğraşmayan erkeklerin daha çok şiddet içerikli filmler izlemeleri, bilgisayar oyunu oynamaları, kahvehaneye gitmeleri ve arkadaş çevresiyle çok fazla gece-gündüz vakit geçirmeleri söz konusu iken, sporla uğraşmayan kızların daha çok kardeşlerine bakma, yürüyüş yapma, müzik dinleme ve alış-veriş yapma gibi etkinliklere zaman ayırdıkları söylenebilir. Cinsiyet ayrımı gözetmeksizin sporla uğraşmayan gençlerin sigara içme ve alkol kullanımı gibi olumsuzluklara çoğunlukla ebeveynleri boşandıktan sonra meyil gösterdikleri ve devam ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırmada spor yapmayan öğrencilerden bazılarının daha önce sporla uğraştıkları ancak; anne-babalarının boşanmasından sonra spordan uzaklaştıkları ifadelerinde yer almaktadır. Her ne kadar bu bireylerin spordan uzaklaştıkları gözlemlense de SUK 2 kodlu örneklemin ifadesinde yer alan “*kuzenlerimle buluştuğumda voleybol oynarız*”, “*spor insanları sosyalleştirir*” tümceleri spor yapmayan bireylerin de az da olsa sporla uğraştıklarını ve sporu etkileşim kaynağı olarak gördüklerini belirtmek mümkündür.

Sporla uğraşan parçalanmış aileye mensup gençlerin spora başlama süreçleri sorgulandığında, ailenin ve çevrenin etkisinin olduğunu görmek mümkündür. Spora başlamada sosyal çevrenin ve ailenin etkisinin önemli olduğunu savunan gençlerin ifadelerinde anlam bulan “*ailemin desteğini gördüm, ailem destek verdi*” söylemleri ile anne ve babanın çocuklarının spora yönelmesini destekledikleri ortaya konulmuştur. SUE 3 kodlu örneklemin futbol oynamasında babasını, SUK 2 kodlu örneklemin ise anne ve babasının sporcu olmasından dolayı onları kendisine rol model alması, ailenin çocuk üzerindeki etkisinin önemini göstermektedir. Nitekim SUK 4 kodlu örneklemin hentbol sporuna başlamasında (*Babam sporu çok sever ve küçüklüğümde beri bana hep destekçi olur*) babasından, SUK 2 kodlu örneklemin kick boks ve SUK 5 kodlu örneklemin yüzme sporlarına başlamalarında annelerinden, SUE 1 kodlu örneklemin ise hem annesinden hem de babasından destek gördüğü ifadelerinde anlam bulmaktadır. Ailenin yanında gençlerin spor branşlarına yönelmelerinde ilgili branşın antrenörlerinin, arkadaşlarının, yeteneklerinin, medyanın (SUK 7, SUE 5) ya da beden eğitimi öğretmenlerini rol model almalarının (SUE 2, SUE 6) etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada, takım sporlarından futbolun erkekler, hentbolun ise kızlar tarafından daha çok tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu duruma futbol branşının daha çok güç, kondisyon, mücadele, hırs ve futbolun yaygın bir şekilde erkek sporu olduğu algısı gibi unsurların (Yüksel, 2014) etkisinin söz konusu olduğu söylenebilir. Takım sporlarıyla uğraşan gençlerde sahiplenme duygusunun baskın olduğu ve sporsuz bir yaşamın onlar için herhangi bir anlam taşımadığı yargısına varılmaktadır. Örneğin SUE 3 kodlu örneklemin ifadesi ile futbolun hayatında “bir ekol” olması, SUE 1 kodlu örneklemin ifadesinde yer alan “futbolsuz hayat boş bir hayat” ve “spor sosyal insan bütünlüğünü sağlar” deyimleri ile SUK 1 kodlu örneklemin söyleminde yer bulan ve takım sporlarında önemli bir yeri olan “grup ruhu, bir şeylerin parçası olmak, ait hissetmek” bu durumu destekler niteliktedir.

Gençlerin bireysel sporları tercihlerinde de çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bocce, kickboks, güreş, yüzme ve tenis sporlarının daha çok tercih sebebi olduğu bireylerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bireysel sporlarla uğraşanların aile desteğiyle beraber,

ekonomik imkanların, kendi yeteneklerinin ve isteklerinin ilgili spor dallarını seçmede etken olduğu mutlak surette görülmektedir. SUK 2 kodlu örneklemin “imkânım olsaydı tenis sporuyla uğraşırdım” söylemi ile SUK 6 kodlu örneklemin “sitemizde tenis kortu var” deyimini sporcuların elindeki imkân ve imkânsızlıkları nispetinde uğraştıkları spor dallarına yönelmelerine de etken olmaktadır. Maddi koşulların el verdiği yüzme ve tenis sporunun uygun tesis şartlarını ön gördüğünden bu branşlara katılımın sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Oysa takım sporlarından futbolun profesyonel sahalarda oynanmasının yanı sıra halı saha ve uygun arazilerde oynanabilmesi ve benzer şekilde temelinde salon sporu olan hentbolun da okul bahçesinde vb. uygun arazilerde oynanabilmesi, bu sporların tercih edilmesinde büyük etkenlerdendir. Yüzme ve tenis sporlarının özel kulüplerde yapılan sporlar olması, ayrıca bu sporlara özgü ekipmanların pahalı olması, özel tesis gerektirmesi, bu sporların gelir seviyesi ve statüsü yüksek gruplar arasında popülerliğini koruduğu bilinmektedir. Eldeki imkanlar dahilinde gençlerin bu sporlara yönelmelerinde spora yüklenen anlam sorgulandığında; bazıları sporun insanları sosyalleştirdiğini dile getirirken (SUK 5, SUK 6, SUE 4, SUE 7), bazıları boş kalmak istemediğini (SUK 2, SUE 4), bazıları ise sporun güzel bir fiziki görünüm (SUK 7) sağladığını ifade etmişlerdir.

Hem takım sporlarında hem de bireysel sporlarda yapılan spor aktiviteleri esnasında kişilerin kendilerini mutlu ve huzurlu hissettikleri söylemlerinden tespit edilmiştir. Sporla uğraşan bireylerin, sportif aktivite esnasında mutlu olma, rahatlama, kendini huzurlu hissetme, özgüven kazanma ve bu özgüven sayesinde sosyal yaşama daha iyi adapte olma, sorumluluk bilinci kazanma, toplum içindeki görevlerini yerine getirme gibi söylemleri şüphesiz uğraştıkları spor branşına olan ilgilerini göstermektedir. Bu durum bireylerin ilgilendikleri spor branşları sayesinde elde ettikleri olumlu kazanımların etkisini ortaya koymaktadır.

Hiç kuşkusuz spor bireyi kötü alışkanlıklardan uzak tutar ve bireyin arkadaş çevresinin şekillenmesinde sporun büyük etkisinin olduğu, SUE 6 kodlu örneklemin “sporda başarı için takım ruhu” deyimini ile SUE 5 ve SUK 2 kodlu örneklemlerinde söylemlerinde anlam bulan “*takım içinde arkadaşlarım ve antrenörlerimle aram çok iyi*” ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir. Çalışmada özellikle de spor yapan bireylerin ifadelerinde anlam bulan “spor sayesinde arkadaş çevrem genişledi” söylemiyle, sporla bireylerin geniş bir çevre edindikleri anlaşılabilmektedir. Ayrıca spor müsabakaları sayesinde farklı yerler görme, farklı kültürleri tanıma, farklı insanlarla tanışma gibi durumların da söz konusu olduğu ve bu kazanımların bireyleri sosyalleştirdiği söylemlerinden anlaşılmaktadır.

Son olarak, spor sayesinde gençlerin eğitim-öğretim alanındaki başarılarında mutlak bir artışın olduğunu, sıkıntı, stres ve gerginliklerden uzaklaştıkları serbest zaman pratiklerinde de karşımıza çıkmaktadır. Spor yapmayan öğrencilere kıyasla daha düşük seviyede şiddet içerikli filmler ve oyunlar oynamaları ve kahvehane kültürünün oluşmaması söz konusu iken daha fazla oranda serbest zamanlarını pozitif değerlendirdikleri görülmektedir. Daha fazla sinemaya gitmek ve spor yapmayan gençlerden farklı olarak kitap okuma durumunun spor yapan gençlerde ön plana çıktığı söylenebilir. Bu açıdan spor bireye düzenli, kurallı SUE 7 kodlu örneklemin deyiminiyle “*disiplinli*” yaşama alışkanlığı kazandırır. Spor yapan gençlerin ifadelerinden hareketle sporun sosyalleşmeye etkileri ve etkilerden çıkan ortak sonuçlar; mutluluk, sorumluluk duygusu, yönetme arzusu, yalnızlıktan kurtulma, toplumla kaynaşma, özgüven kazanma, iletişimde rahatlık, sağlıklı ve zinde bir yaşam, çekimserlikten kurtulma, grup ve takım ruhu kazanma, moral ve motivasyon, kurallı ve düzenli yaşama, şiddetten uzaklaşma, ön yargıları kırma, sıkıntı, stres ve gerginliklerden kurtulma, hayata bakış açısından değişimler, madde bağımlılığından kurtulma, paylaşma, toplum içinde statü kazanma ve ekonomik kazanç olarak sıralanabilir.

KAYNAKÇA

- Arslantürk, Z. ve Amman, T.M. (2013). *Sosyoloji: Giriş, Kavramlar, Süreçler, Kurumlar, Teoriler*, 9. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Bayhan V. (2003). *Genç Kimliği: Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Derdin M. (2014). Yaz Spor Okullarının 10-12 Yaş Grubu Çocukların Fiziksel Gelişimleri Üzerine Etkileri ve Beslenme Bilgi Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce: Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Evlenme ve Boşanma İstatistikleri (2016).
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24642> , A. T. 13.08.2017
- Karakuş, S. (2003). *Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansıması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Kahraman, S. (2016). *Boşanma Sonrasında Genç-Ebeveyn İlişkilerinin Sürdürülmesi ve Öğrencinin Akademik Başarısına Etkisi: Afyon İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç M. (2012). *Etnisite ve Spor*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Kılıç M. ve Şener G. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılımlarındaki Sosyolojik Etkenler ve Yapısal Kısıtlamalar, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3):220-227.
- Kılıç, M. (2014). *Gençliğin Şiddet Algısı: Düzce İli Örneği*. A. Ertuğrul (Ed.), *Düzce’de Tarih ve Kültür*. (ss.216-224), Bursa: Gaye Kitabevi.
- Kılıç M. (2015). Dramaturjik Teori Ekseninde Spor, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1):126-152.
- Kılıç M. (2016). *Gençlik Şiddet ve Serbest Zaman*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- McLanahan, S. S., and Sandefur, G. D. (1994). *Growing up with a single parent: What hurts and what helps out*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Nisbet, R. (2000). *Twilight of authority*. Liberty Found, Oxford University Press, England.
- Smith, S. D. (1997). Strengthening Family Values in the Twenty-first Century—Home-Centered Recreation Journal of Physical Education, *Recreation & Dance*, 68(8): 39-41
- Şener S. (2012). *Türkiye’de Gençlik: Beklentiler, Problemler, Düşünceler*. İstanbul: İnkılab Yayınları
- Şentürk, Ü. (2012). *Sosyolojik Açıdan Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi*, İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Tekin, U. ve Kılıç, M. (2010). Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanması, *Uluslararası Risk Altındaki ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu*:2, s.111-129, Ankara.
- UN (2016) retrieved from: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/youth-definition/>
- Wallerstein, J. S., and Kelly, J. B. (1979). Children and divorce: A review. *Social Work*, 24(6), 468–474.

- Wallerstein, J. S., and Lewis, J. (1998). The long-term impact of divorce on children: A first report from a 25-year study. *Family and Conciliation Courts Review*, 36(3), 368.
- Yalvaç, M. (2000). *Aile Sosyolojisi: İlkel Toplumdan Modern Topluma Aile*, Malatya: Evin Ofset Matbaacılık.
- Yüksel M. (2014). Cinsiyet ve Spor. *Tarih Okulu Dergisi*, , 7(1):663-684.